

יאוש באבידה ובגזילה

א) ב"ק (דף סו): «יאוש אמר רבן דנקני מיהו לא ידעין אֵי דָאָרִיתָא אוּ דְרַבְנָן אֵי דָאָרִיתָא מִידֵי דָהֹוי אָמָזָא אֲבִידָה... אוּ דִילְמָא לֹא דָמְיא לְאֲבִידָה אֲבִידָה דְבֵי אֶתְךָ לִידֵי בְּהִתְחִירָא אָתֵי לִידֵי אֲבֵל הָאֵי בֵּין דְבָאִיסְטוֹרָא בָּא לִידֵי מְדֻרְבָּנָן הִיא דָאָמָר רַבְנָן דָנְקָנִי מִפְנֵי תְּקִנָּת הַשְׁבִּים» עכ"ל הגם.

וברש"י שם (ד"ה מוצא): דתני באלו מציאות מנין לאבידה שטפה נهر הויאל ונתיאשו הבעלים שהוא מותרת ת"ל אשר תאבד ממנו ומצאת שבודה ממנו ומוציא אצל כל אדם יצתה... אלמא קני עכ"ל.

ובתום' שם נחלקו אריש"י ובל' רבינו פרץ: «דהתט לאו משומ יאוש דאפי' עומד וצוחה שלא יתמיasso אפ"ה גזיה"כ היא של מוצא היא. לנ"ן נראה לרפי' דנפקא לנו יאוש מה שמלה מיוחדת וגור' עכ"ל.

והנה בביבאוד שי' רשי' כאן נראה להקדימ ביאור דין יאוש והגדותה שיש לבאר דיוש הוא סילוק רשות הבעלים וסילוק הקפה והיתר זכי'י בחף זהו דעת הנתייבות (שי' רס"ב סק"ג ועוד בס"י ק"ה סק"ב) דיוש למ"מ עד דאתי ליד זוכה והינו משומ דלא אלא כהיתר זכי'י וממילא למ' עד זוכה בו.

אבל מדברי רשי' ג"ל גדר חדש בדיון יאוש — והינו דמכיון דחדשה תורה דין אבחה ממנו ומכל אדם דהו כהפרק גמור וחזינן דזוטו של ים שחולות שם דבר האבוד חל בחפה ואו ממילא ל"ה שלו א"ב מובה שכונת רשי' הוא להגיד דין יאוש בכלליתו, דהיינו דגם יאוש ההלכה היא שע"י יאוש משווה החף לדבר האבוד וממילא יוצא החף מרשותו כמו כל דבר שבודה ממנו ומכל אדם. ובאמת י"ל זהו כוונת רשי' (בגיטין לט): דיוש הוא כהפרק ואין כוונת רשי' זה הפרק ממש, אלא דבמו שהפרק יוצא החף מרשות הבעלים גם ביוש כן. וכך נרא ביאור שי' רשי' דיוש הוא השוואת החף לדבר האבוד.

ובאמת יש להביא ראי' ליסוד זה שיושן לה הלהכה בקנינים או סילוק רשותCSI הנתייבות. דגנה מצינו במס' כריתות דף כ"ז דשור שהזומו עדי פליגי בה ראי' ור"ל אם כל הקודם בו זכה או לא. ובירושלמי ב"ק פ"ד ה"ו מבואר דפליגי אם יושט בטעותשמי יושט או לא. ובאמת תמות טובה אכן ס"ל לר' יוחנן דיוש בטעות הוא יושט, וכי היכא מצינו בקנינים שקנין או הנקאה בטעות יהול, אבל אם נאמר דברמת יושט הוא השוואת החפץ לדבר האבוד והא דיווץ מרשות בעליו הוא משום דזה היתר ה תורה בדבר האבוד לא הו שלו וזה המיאש מוציא החפץ מרשותו אלא משווה לדבר האבוד וממילא יוצא מרשותו. ולפי"ז יש לחלק בין יושט בטעות שידה יושט דאיינו בסוג קנינים כלל ולכון מהני.

ב) והגה הרמב"ן בסוגיא דטופס לבע"ח (ב"מ דף י' ב') זו"ל: "ועוד דהרי נתיאש ויצחה מרשותו ביושט" וכבר העיר שם הגרא"ז מלבד זאת שם דמוכח שלא ס"ל בהנתייבות. ומבואר מ"ד הרמב"ן דעת ראי' יושט יוצא החפץ מרשותו והיינו דס"ל כמש"כ בר' רשי' דיוש הוא השוואת החפץ לדבר האבוד, והיינו דחל שם אבוד בהחפツה ולכון לא הו שלו.

ולפי"ז יש להבין מש"כ הרמב"ן בב"מ כו: שהרמב"ן כתב בטעם שלא מהני יושט באבידה שבאיסורא בא לידי משום הו כפקדון ברשות בעליים ולא מהני יושט ברשות. וביאור הא דל"מ יושט ברשות היינו משום דיוש הוא השוואת החפץ לדבר האבוד א"כ מובן שבדבר שהוא ברשותו לא יהיה להו לדבר האבוד — והיינו הרמב"ן לשיטתו.

ג) והגה מהתוס' ב"ק ס. (ד"ה כיון) משמע לראי' כדעת הנתייבות>Dגדר יושט הוא היתר זכי' ולא יצא מרשות בעליים ולא משום שימוש החפץ לדבר האבוד. ובאמת נוכל לנמר דהתוס' לשיטתם בב"מ כו. (ד"ה בכוטל חדש) שכתחבו התוס' דאיידי "בדשתיק דומיא דכוטל ישן ומסתמא כבר בקשׁו בעליים ולא מצאו ונתייאשו אבל מחציו ולפניהם של בעל הבית דאיינו שוכח חפציו ימים רבים..." ובחי' הרשב"א לב"מ כ' דבחציו ולפניהם ל"מ יושט אין יושט של בעה"ב מפרקע ממון שברשותו והתוס' לא נחתת להאי תירוץ שיאוש ברשות לא מהני — דהתוס' לשיטתם דס"ל דיוש ליה השוואת החפץ לדבר האבוד אלא סילוק והיתר זכי' בהחפץ ולכון אין נ"מ בין אם החפץ ברשותו או לאו.

ד) והגה בסוגיא דב"מ (כו): נטלה ע"מ לגוזלה כתב הרמב"ן במלחמות זו"ל: "דבשלמא היכא דנטלה בתורת אבדה ולא ע"מ לגוזלה קודם

יאוש דא"א לknותה מפנִי שידו כיד בעלים ושומר שבר שליהם הוא, הלבך לעולם אינה נקנית ביואש הויאל וייננה ברשות בעלים אבל בו שע"מ לגוזלה נטלה, הרי היא לבעלים כמנחת בקרקע ונקנית ביואש למגרי כדי מוצא מציאה לאחר ייאוש ואינו חייב לשלם דמים כלל כדי לקיים והשיב את הגזילה שהרי נקנית לו למגרי ביואש מטעם אבידה הלבך ע"פ שהחזרה, עובר בכולן וזה הפירוש נכון וברור". עכ"ל.

ובחי' הר"ן לב"מ Thema זז"ל: "ואין זה מהו רובה בעיני זהא הרבה אמר בפ' מרובה גבי ייאוש דגוזלה דקונה אי דאוריתא אי מדרבנן או דילמא לא דמיा לאבידה, אבידה דמי אתה לדייה בהיתירא וגוי אלמא דkolא דאבידה מגוזלה איינו אלא דבהתירא אתה לדיי' אבל זו שע"מ לגוזלה נטלה ומתחילה עבר לאו ועשה דאבידה גופא וודאי באיסורא בא לדייה ומחייב בהשבתה וגוי" ועיי"ש שהנich ד' הרמב"ן בצ"ע דמ"ש גזילה של אבידה מגוזלה ממש.

ובדעת הר"ן בזה נראה להקדים ביאור ספיקת הגמ' בב"ק ס. אי מהני ייאוש בגזילה — ונראה דספקת הגמ' היא — דבמו באבידה ל"מ ייאוש ברשות דמיון שהוא ברשותי לא מקרי דבר האבוד, מסתפק הגמ' אם חיזב השבה גם כן מונע חלות שם דבר האבוד דיל' מכיוון שחייב בהשבה לא מקרי דבר האבוד לבעליו. ולפיו דיאוש בכך לא קני מוכח דחיזב השבה מונע חלות שם דבר האבוד ולא מקרי ייאוש. ולבן שפיר מקש הר"ן מה לי אם גזל אבידה ומה לי אם גזל דבר מרשות בעליו דבשניהם יש חיזב השבה. שמנוע חלות שם דבר האבוד.

ובאמת נראה לומר, בביאור שי' הרמב"ן בהקדמת ביאור שי' התוס' במרובה ס. (ד"ה הא) שכ' התוס' "ועויל דבכל מקום הוא שינוי השם גרידיא קני לר' יוסף ולא ייאוש דמה שצריך ייאוש בעורות לאו משום קניון דקניון הוא משום שינוי השם לחודי' והיאוש אינו צריך אלא כדי שיעיל מחשבת יהודו לשווי' אברזיןadam לאו הייאוש אין כאן שינוי השם וגוי. ובאמת יש לפלא בתוי' התוס' — שהרי למ"ד ייאוש כדי לך ר'יל דהייאוש לא חל א'ב א'יך מהני אפי' לגבי יהודו של הגזולן.

ונראה דנהה לעיל כתבנו דהתוס' ס"ל כהנתיבות דבריאש עדין שיד החפש לבעליים רק שיש כאן יותר וכי' בחפש. והנראה דס"ל לתוס' דהא דיאוש כדי לא קני בגזילה — ובאיסורא בא לידי ר'יל דזה מჭיע ההיתר זכי' של הגזולן ר'יל דהגזולן אינו יכול לזכות בחפש אבל הייאוש חל לגבי

סילוק רשותו של הבעלים. דחיווב השבה מפקיע היכולת לזכות בחפות אבל לא हוי הפקעה של עצם חלות היוש.

והנה בזה מבואר מש"כ התוס' דף סו : (ד"ה שינוי השם צריך יאוש בהזו כדי שיקנה). וגם הבא קשה מה מועיל היוש כלל הרי יאוש בכספי לא עני. ויל' דבאמת היוש חל רק שהיוב השבה מפקיע יכולת הגולן לזכות בחפות ולכן שינוי השם ס"ל לתוס' שזה פטור השבה וכיון שנפקע היוב השבה ממילא יכול לגולן לזכות בחפות.

ועכשיו נוכל להבין מש"כ התוס' דף סג. שאף למ"ד יאוש בכספי לא קני מ"מ מהני לעני זה שהגולן יכול לייחד לחפות להשווא אברזין. והיינו דס"ל לתוס' שבאמת לא צריבים בעלות גמור לייחד לחפות אלא שם יש בעלים או הבעלים מפיקעים ייחדו של הגולן שהרי לגולן יש קנייני גזילה, ולכן כיוון שנחטיאשו וזה למ"ד יאוש בכספי לא קני מ"מ חל היוש לעני סילוק בעלים רק שאין הגולן יכול לזכות בחפות אבל מ"מ נסתלקו הבעלים ולכן אינם מפיקעים ייחדו של הגולן. וכן לגבי תרומה באמת ל"צ בעלות ממש אלא הבעלים מפיקעים ולכן כיוון שנחטיאשו מהני חרומת הגולן מכיוון שיש לו קנייני גזילה²⁾.

ונראה דגם הרמב"ן ס"ל כן וכך מבואר מדבריו פ' הגול בתרא SCI אף למ"ד דיאוש בכספי לא קני כי הרמב"ן CSI התוס' שמהני לעני ייחדו של הגולן וכן לעני תרומה [לאחר יאוש הויאל ויוצא מרשות בעלים שינוי השם שלו (ר"ל של הגולן) שינוי הוא וקני] ועי"ש בדבריו בארכיות דמוכח כמ"ש CSI התוס' דגם הרמב"ן ס"ל כן. רק שגנצרך להוסיף הרמב"ן ס"ל דיש כי הלכות ביוש — והיינו דבריוש באבידה — דין היוש הוא השוואנו החפש לדבר האבוד אבל בגזילה שאין בו תורה אבידה לא שיריך שיקרא דבר האבוד; ויש דין שני של יאוש ר"ל יאוש של סילוק והיתר זכייה, ולכן ס"ל לרמב"ן בפ' הגול CSI התוס', דבריוש בגזילה מסכים הרמב"ן CSI התוס' דיאוש הוא סילוק רשות ואף בגזילה חל היוש רק דיסור גזל מפקיע יכולת הגולן לזכות בחפות, אבל באבידה ס"ל לרמב"ן שיש רק ההלכה של השוואת החפש לדבר האבוד.

2) עי ירושמי תרומות בתורתה מן התפרק ועי סוגיא דעתדים לד : ובראשונים, ואין להקשות מהא דגולם שליחות מתנות דיש לומר וצריכים שליחות, דמל"ה הבעלים מפיקעים — ויש לתרץ בא"א עי אור שמה הל' תרומות פ"ד הל' ב'. וזה נראה בבירור CSI התוס'.

ובזה מבואר מש"כ הרמב"ן במלחמות בב"מ כו: דבאתם בגזילה שגול
בעליים או אין בו דין אבידה ומילא לא שייך אלא סוג של סילוק ובזה
לא קונה הגולן שהרי באיסורא בא לידי אבל בגזילה שיש בו דין אבידה
נמי או שייך דין יאש של השוואת החפץ לדבר האבוד וכיון שלא הוא
יאוש ברשות שהרי ע"מ לגזולה נטלה ממילא חל ה"יאוש מטעם אבידה"
ר"ל חלות שם דבר האבוד. ולכן כתוב הרמב"ן דאינו משלם דמים והינו
מכיוון שקונה מטעם יאוש של אבידה ולא משום יאוש של גזילה אינו משלם
דמים.

